

"Azərbaycan" qəzetinin 275-ci nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Çərşənbə, 17 sentyabr 1919-cu il, nömrə 275

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvəmiyyəsi. Çahərşənbə, 21 zihicətül-haram sənə 1337. 17 eylül 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin müfəkatını idarə təyin edir. Məhəllə-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 2 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri səhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Abunə şəraiti ancaq oktyabr ayının 1-nədək heasb olunur. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırncı səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

SİRK "MODERN"

Çahərşənbə günü sentyabrın 17-ndə 1919-cu ildə məşhur Demo-Kazo – "Uçan adamlar" namı qazanmış İtaliya artistlərinin və Bakı camaatının sevgilisi komik Vintsentso qardaşlarının 8-nci qastrolu və Bakı camaatı sevgilisi neqr Qarinin qastrolu olacaqdır.

Məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa güləş müsabirəsinin 81-nci günüdür.

- Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.
- 1-nci: Buyvolov – Zakoroyko.
- 2-nci: Oleynikov – Djiovani.
- 3-ncü: Jan-de-Kolon – Kreçetov.

Pəhləvanların çıxışı və mübarizənin başlanması saat 11-in yarısında. Tamaşa başlanacaq 8-də, qurtaracaq 12-də. Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

Elan: Rusiya pəhləvanı Vladimir Oleynikovun benefisi hazırlanır.

ELAN

Maliyyə Nəzarəti

Maliyyə Nəzarətinin İstiqraz şöbəsi bununla elan edir ki, Tiflisdə Rus Dövlət Bankı şöbəsində Poti-Kutais xəzinələrində

Azərbaycan pulları Zaqafqaziya pulu ilə dəyişdirilir. Hər adamın gündə 5000 manat pulu dəyişdirilir. 5000 manatdan yuxarı dəyişdirmək istəyənlər Tiflisdə Azərbaycan siyasi nümayəndəsinin Maliyyə Nəzarəti Agentəliyinə müraciət etməlidirlər (Velyaminovski küçə nömrə 12).

T-249

"İTTİHAD" İRANİYAN MƏKTƏBİNƏ

Daxil olmaq istəyən şagirdlərin ərizələri qəbul olunmaqdadır. Dərslər isə sentyabrın 15-dən etibarən başlanacaqdır. Xahiş edən hər gün səhər saat 9-dan 1-dək idarəyə müraciət edə bilirlər (Sadovı küçə nömrə 19).

9041

TƏZƏ TARİXİ DRAMA HÖKUMƏT TEATROSU AXŞAM TAMAŞASI

Çahərşənbə günü, zihiccə ayının 21, sentyabrın 17-də gənc mühərrirlərimizdən Mirzəbala Məhəmmədzadə tərəfindən qələmə alınmış "Bakı uğrunda müharibə" draması mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Bu faciə Mart hadisəsindən sonra Azərbaycan türk xalqının Bakını düşmənlərdən xilas etmək üçün aylarla müharibə etməsini və axırda türk-

lərin köməyi ilə Bakını fəth edib Azərbaycan paytaxtı elan edilməsini təsvir edir.

Bu faciələrdə Bakı mühasirədə ikən Xırdalan və Binə cəbhələrində Azərbaycan könüllü əsgərlərinin göstərdiyi məharət və şücaət göstəriləcəkdir.

Biletlər teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaqdır axşam saat 9-un yarısında.

Müdir və baş rejissor: A[bbas] M[irzə] Şərifzadə. Rejissor: H[acı] B[aba] Şərifzadə. Mübaşir: Rza Zaki bəy.

Qeyd: Pərdə qalxmadan qabaq nətiqlərimizdən Piri Mürsəlzadə cənabları Azərbaycan Cümhuriyyətinin birillik əhvali-siyasiyyəsini havi [əhatə edən] bir nitq söyləyəcəkdir.

T-245

Məhərrəmül-həram ayı vürudu münasibətilə axırıncı dəfə olaraq “Leyli və Məcnun” operası HÖKUMƏT TEATROSUNDA AXŞAM TAMAŞASI

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Qardaşlarının Müdiriyyəti Cümə günü zilhicce ayının 23-ndə (sentyabrın 19-nda 1919-ncu ildə) məhərrəmül-həram ayı vürudu münasibətilə axırıncı dəfə olaraq mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Hacıbəyli qardaşları yazmış olduğu məşhur “Leyli və Məcnun” operası. Xor, balet və böyük musiqi orkestri. Biletlər imdidən teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

T-246

TƏCİLİ SURƏTDƏ

Türk müəllimləri lazımdır. Maaş ayda 1200 manat. Müdirlərə isə 1500 manat. Mənzil işığı və hər bir şey. Koloniya Yekaterinovka, Tiflis quberniyası, Borçalı zəmski upravası.

T-248

ELAN

Salman Talıbzadəyə notarius Tolstoy vasitəsilə 16 iyul həmin ildə (reyestr nömrə 3330) verdiyim vəkəlatnaməni puç edirəm.

Əlakbər Xəlilov
9054

**QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]**

Bakı quberniya valisi tərəfindən

Valilik vəzifəsinə başlayıb, quberniya əhalisinə elan edirəm ki:

Bu yaxın vaxtlarda vətənimizi əhatə edən qara və mühib [təhlükəli] buludlar dağılıb pərakəndə olmuşdurlar. İndi biləməniyyət [maneəsiz] vətənimizə xidmət edib iş görə biləcəyimizə görə, vətənimizin tərəqqi və səadəti tamamilə bizdən asılıdır.

Hökumətimiz kəndisinin müstəqim olub da davam edəcəyinə xələl yetirə bilən mümaniətləri dəf edib, asayışla zindəganlıq etmək [yaşamaq] yollarını bizə göstərmişdir. İndi isə növbət əhalininindir.

Hökumətin fəaliyyəti camaat arasında sülh və asayış hökmran olmadığı zaman lazımı səməərə verə bilməz. Bu isə hər kəs kəndi vəzifəsini layiqincə ifa etməklə əmələ gəlir.

**NƏSİB BƏYİN
İSTEFASI MÜNƏSİBƏTİLƏ**

Sosialist bloku hökuməti tutan məbusan blokunda ikən idarənin can nöqtəsinə toxunan bir məsələdə, ümumi siyasət haqqında hökumətə əvvəlcə bir sual, sonra da bir istizah [sorğu] verdi.

Sual ittifaqda bulunan, hökumətə iş-tirak edən firqənin haqqıdır. İstizah isə Parlaman üsulu ilə idarə olunur məmləkətlərdə müxalifət firqələri tərəfindən hökumətə qarşı işlənilən bir vasitədir. Sualın məqsədi ələlümüm əfkəri-ümumiyyəyə [ictimaiyyət tərəfindən] işıqlandırılması lazım bir məsələdə hökuməti dindirmək və yaxud hökumətə bir taqım ixtarat və irşadətə bulunmaqdır [xəbərdarlıq etmək və yol göstərməkdir]. İstizah isə həmişə bir taqım müəyyən qanunsuzluqlardan bəhs edər ki, nəticə etibarilə etimad və ya ədəmi-etimad [etimadsızlıq] məsələsi ilə tamamlanar.

Müxalifətdə olan firqə hər fürsətdən bilistifadə [istifadə etməklə] istizah haqqını icra etmək fikrində olur. Bu onun, Parlamanların tarixi, məşrutə və cümhuriyyətlərin adəti ilə təsdiqlənmiş bir haqqıdır. Müvafiqətdə olan [həmrəy] firqələr istizah yapınca, müxalifətə keçmək istədikləri təbiidir. Hələ eyni mövzuda verilən sualdan sonra qənaət hasil etməyib də istizah yapmaq başqa dürlü təvil [izah] olunammar.

Fəqət bizim sosialistlər istizah yaparkən görünür ki, böylə düşünməlidir. İstizahı xalqı tənvir [məlumatlandırmaq] üçün, hökumətin nə yapıb-yapmadığını öyrənmək üçün yapırıq, dedilər və nəticədə formullarında nə etimad, nə də ədəmi-

Hökumətimizin təali [ucalma] və tərəqqisi bizim rəftarımızdan asılı olmağa görə, vətən müqabilində nə dərəcədə ağır vəzifə və məsuliyyət altında olmağımız aşkardır.

Hökumətimizi idarə etmək üçün intixab etdiyimiz zəvat [seçdiyimiz şəxslər] kəndi məharət və fəaliyyətləri ilə şimdiyə qədər Avropada vəhşi nəzərə gələn biz türklərin ali bir millət olub da siyasi və ictimai işlərə tamamilə bələd olub, qəyyumsuz və diliranə [qəhrəmanca, şücaətlə] hökumətimizi idarə etməyə layiq və qadir olmasını bütün aləmdə dərəcəyi-isbata yetirmişdir. İndi bizim vəzifəmiz şu qövl [söz] və rəyi Azərbaycan haqqında payidar [əbədi] və bərqərar etməkdir. Bunu da ancaq kəndi aramızda sülh və mehribançılıqla rəftar etmək təmin edə bilər.

Ona görə, vətən müqabilində nə dərəcədə məsuliyyət altında olduğumuzu mülahizə edib, biri-birimizə mehriban və xeyrixah olmağımızın lazım gəlməsi aşkar bir məsələdir.

Buna binaən [buna görə], indiyə qədər olan işləri bilmərrə unudub, gələcəkdə dostanə yaşamaq üçün bəzi özlərini vətəndost nəzərə verən xaini-millət və vətən olan provokatorlar[ın] intişar etdikləri şayiətlərə [yaydıqları şayiələrə] etina etməyib, kəndi vətənimizin xoşbəxt olmasına səy etməyi təklif edirəm.

O ki qaldı camaatın əmniyyət altında yaşayıb mal-əmlakı səlamətdə qalması, bu da müqtədir hökumətimizin vəzifəsidir.

Xülasə, sədaqət və ciddiyyəti-tam ilə işə girişib, vətənimizin xoşbəxt olmasını Allahtaala həzrətləri dərgahından diləyiriz.

Bakı quberniya valisi

etimad göstərdilər. Etimadlarını məşrut buraxdılar [şərtə bağladılar]. “Əhrar” fraksiyonu da “şimdilik” ədəmi-etimad göstərdi. Müvafiqət əsasına sadıq qalan yalnız “Müsavat” oldu. Hökumət blokunun xaricində qalan bitərəflərlə milli əqəliyyət [azlıq] nümayəndələrinin rəyləri “Müsavat” məbuslarının rəyinə inzimam etməmiş [əlavə edilməmiş] olaydı, Nəsim bəyin kabinəsi siyasəti-ümumiyyətdəki müvəffəqiyyəti-təməsinə rəğmən, bilasərtü qeyd [qeydsiz-şartsız] etimad qazanmamayıb, bittəb [təbii ki], həman tərki-mövqe etmək məcburiyyətində qalacaqdı.

Şəkil və rəsmiyyət etibarilə Nəsim bəyin kabinəsi Parlamanı etimad almış və ələlül [üsula uyğun olaraq, qaydalara görə] istefa üçün qanuni bir səbəb yoxdur. Fəqət böylə olmaqla bərabər, hökumət rəisi-möhtərəmi kəndi mövqeyini möhkəm görməyərək mənən rəsi-karda [iş başında] qalamayacağını qeydlə, istefa edir. Bu xüsusda Nəsim bəyə haqq verməmək mümkündür deyildir.

Çünki Kabinə istinad etdiyi firqələrin kamil bir etimadına malik deyildir. Çünki siyasəti-ümumiyyə və bilxassə siyasəti-xariciyyə məsələsindəki hökumətə iştirak etməyən bitərəflərin etimadı “Müsavat” firqəsinə bu dəfə zəhir [arxa] çıxdısa, nə məlum ki, digər xüsusi bir məsələdə, bərfəz [misal üçün] daxili məsələli-idarədə [daxili idarə məsələlərində] dəxi bu müzahirət [dəstək] təmin ediləcəkdir? Kəndi ordusunun deyil, kəndisinə təsadüfən iltihaq edən [qoşulan] müxalif və yaxud bitərəf qüvvələr sayəsində müzəffəriyyət qazanan bir komandan hər halda kəndisinin ani bir hücumu məruz qalacağından qətiyyətinə əmin olamıyız. Böylə bir əmniyyətə malik olmayan ko-

mandan kəndi işini eyi bilir bir məziyyətə də isə lazım gələn manevrəni yapmalı, istinad edə biləcəyi qüvvələri yoxlamalıdır.

İştə, böylə bir yoxlama üçün Nəsim bəy əfəndi istefa etdi.

* * *

Nəsim bəy əfəndi ilə istinad etdiyi Parlaman bloku arasında çıxan soyuqluq, əcəba, Nəsim bəy kabinəsinin siyasəti ilə əfkəri-ümumiyyə [ictimaiyyət] arasındakı əlaqəyə tərcüman ola bilərmidi?

Qətiyyətin deyil. Bu istefa Nəsim bəyin əfkəri-ümumiyyəyə [ictimaiyyətə] qarşı ədəmi-müvəffəqiyyətindən [müvəffəqiyyətsizliyindən] deyil, biləks [əksinə], blokun ifratçıları ilə mötədilləri arasında çıxan ixtilafın bir nəticəsidir. Məlum olduğu üzrə, Nəsim bəy cənabları mötədil cərəyanın kamilən etimadını qazanmış, müfritlərin [ifratçıların] yalnız yarım etimadlarına məzhər [nail] ola bilmişdi.

Parlaman xaricindəki məhafili-siyasiyyə və milliyətin [milli və siyasi dairələrin] təmayülləri nəzərə alınarsa, Nəsim bəy işbu istefası nəticəsində daha möhkəm və daha mətin bir mövqe tutacaqdı. Əfkəri-ümumiyyə Nəsim bəy siyasətinin səmimi tədqirkarıdır. İstefa xəbəri hər tərəfdə təəssüflərlə tələqqi olunmuş, bu xəbər təbəqəti-nas [xalq təbəqələri] arasına bir çox həyəcanlar salmışdır.

Nəsim bəyin istefası qəbul olunmaz, deyə camaatın imdiki təmayüləti ancaq böylə təlxis [xülasə] oluna bilər.

Nəsim bəyin Parlaman firqələrindən ötrü məqbul bir Rəisi-vükəla [Baş nazir] olacağı şübhədən ari [uzaq] kimidir. Hətta şimdiki kabinə və siyasətinə yarım eti-

mad göstərmiş olan firqələrin arasında belə hal-hazırda Azərbaycan üçün kəndisindən daha müvafiq bir heyəti-nüzzar [nazirlər heyəti] rəisi təsəvvür olunmamaqdadır.

Ortada bir Kabinə böhranı da yoxdur. Çünki Nəsim bəy ilə heyəti-nüzzar arasında dəxi bir ixtilaf yoxdur. Təqib etdiyi siyasəti-ümumiyyə hər halda kəndi arxadaşları tərəfindən etirazı mövcib [etiraza səbəb] olmamışdır.

Demək ki, ortada yalnız bir Parlaman zə'fi [zəifliyi] vardır. Hökuməti-hazirəni təşkil edən Parlaman mərkəzi arasındakı ixtilaf bərtərəf olub [aradan qaldırılıb] və yaxud yeni, daha mətin və daha təbii bir mərkəz vücut bularsa, hökumət böhranı da bitər. Böylə bir mərkəzi isə yenə Nəsim bəy və onun bu günə qədər təqib etdiyi məsləki-siyasi vücuda gətirə bilər.

Demək ki, Nəsim bəy rəsmən istefa etmişsə də, feilən istefa etməmişdir. İstefa edən, hökumət firqələrinin arasındakı anlaşmamazlıq, biri-birindən böyük fərqlərlə ayrılan ixtilafi-nəzərdir.

Parlaman işin burasına əhəmiyyət verməli, bir an əvvəl qüvvətli bir hökumət təşkilinə səy etməlidir. Bunun üçün lazımdır ki: Nəsim bəyin istefası rədd, hökumət məsləkindəki nəzər ixtilafının istefası isə qəbul olunsun!

M. Ə. Rəsulzadə

YENƏ BÖHRAN

Son sayələrə baxılırsa, Nəsim bəy kabinəsi istefa etmək üzrədir. Böyləliklə ye-

ni bir böhran ilə üz-üzə gəliriz demək. Bu istefanın və bu istefanı mövcib [şərtləndirən] böhranın səbəblərini rusca “Azərbaycan” qəzetəsi pək doğru göstərmiş və buna səbəb olaraq məmləkətdəki siyasi firqələrin siyasi simasının büsbütün bəlli olmadığını göstərmişdi ki, rəfiqimiz bunda pək haqlıdır.

Heç şübhə yoxdur ki, bu böhranı doğuran, bəzi siyasi firqələrimizin məmləkət mənafeyini unudub firqə mənafeyi üçün çalışmalarıdır. Böylə əhəmiyyətli bir dəqiqələrdə hər bir siyasi firqənin və fərdin şüarı yalnız “Nə olursa olsun, iş görməli!” olmalı ikən bu şüarın rəngi dəyişmiş və “Nə olursa olsun, iş başına keçməli!” olmuşdur. Bu, təəssüf ediləcək bir haldır. Buna bizimlə bərabər bütün Azərbaycan xalqı da təəssüf edir. Böylə firqəçilik məmləkətə zərərdən başqa bir şey verməz hər halda!

Üç firqənin iştirakı ilə hökuməti-müştərəkə [ortaq hökumət, koalisiya hökuməti] təşkil etmiş olan Nəsim bəy əfəndi nəhayət anladı ki, ayağını çürük taxtaya basmış. İntixab etdiyi [seçdiyi] doğru yolda yürümək üçün kəndi səlaməti-fikriyyəsi [düşüncəsinin sağlamlığı] və zehni mətanətindən başqa ona bir yardımçı qalmadığını gördü. Və böyləliklə bacarıqlı əlləri altında bulunan hökumətin istinadı yalnız Parlamanı təsadüfi əksəriyyət olur. Ona görə, pək haqlı olaraq dövlət gəmisini təsadüfən dönük ruzigarına tapşırmaq məsuliyyətini ağır görüb, işdən çəkilir.

Əlbəttə, məsələ bu şəkllə girdikdən sonra, əhval bu yolda ikən biz heç bir vaxt Nəsim bəyi “bitməz işə buyurub, adını yarıtmaz qoya” bilmərik!

Nəsim bəyin yürütdüyü siyasət olduqca doğru bir siyasət idi. Ona ən birinci dəlil də budur: onun rəis olduğu zamanlar Parlamanın hökumətə etimad edəcəyi hər bir məsələdə hər zaman əksəriyyət qazanmışdır. Və çox vaxt bu əksəriyyəti təşkil edən çoxluq hökumətin istinadgahı olan siyasi firqələr deyil, büsbütün müarizi [ziddi, müxalifi] olan firqələr olmuşdur. Müarizlərin də bu siyasəti bəyənməsi bunun sağlam olduğuna dəlil deyil də, nədir?!

Heyəti-vükəla rəisi bu istefaları ilə bir daha isbat etdilər ki, onların məqsədi başçılıq deyil, başsız qalmamaqdır. Bu da onların həqiqi vətənpərvərliyinə bir dəlil daha!

Bu işdən çəkilməkdə hökumət rəisini haqlı görməklə bərabər, buna bütün varlığınıza təəssüf etməmək də əlimizdən gəlməz.

Bu təəssüf də iki cəhətdəndir. Birisi budur ki, Azərbaycan xalqının nümayəndələri bir neçə ay bundan əvvəl qayət mühüm və nazik [həssas] bir zamanda hökuməti Yusifbəyli cənablarına tapşırıldığı vaxt heç də yanılmamış, əsl əhlini bulmuşdu. Heç kəs inkar edə bilməz ki, Nəsim bəyin iş başına keçdiyi vaxt öz içimizdə də imansızlar günü-gündən çoxalıb, tərəddüd və şübhələr artmaqda idi.

Üfüqümüz qara buludlarla çevrildi [əhatə edildiyi] üçün göz-gözü görməyirdi. Hər kəsdə həyəcan və iztirab...

İştə, böylə incə bir zamanda işdən çəkildiyini ürək ağrısı ilə eşitdiyimiz Nəsim bəy önümüzə keçdi. Sağlam və yanılmaz əzmlə millətin əfkari-ümumiyyəsinə [ictimai fikrini] vətən və istiqlaliyyət qibləsinə çevirdi.

İkincisi:

Bu günlərdə tarixi-siyasimizin canlı dəqiqələrini yaşayırıq. İndiki hökumət təşəkkül edildiyi vaxt bəyannaməsində həllini vəd etdiyi ən mühümləri, həman yənə Qarabağı, Lənkəranı həll edən hökumət əlini Azərbaycan xəritəsinin Naxçıvan, Şərur və sair nöqtələri üzərinə qoyduğu bir zamanda işdən çəkilir və böyləcə, xeyirli başlanmış uğurlu bir işi bitməmiş qalır ki, hökuməti böylə yarı yolda qoyan siyasi firqələrə nə deyəlim artıq!..

Xülasə, istefa mühəqqəqdır [şübhəsizdir]. Parlamanın görəcəyi iş böhranı uzatmamaq, millətin vəzifəsi də möhtərəm Nəsim bəyin eyiliklərini unutmamaqdır.

Və ümidvarıq ki, Azərbaycan istiqlalının müəssislərindən [təsisçilərindən] olan möhtərəm Yusifbəyli cənabları işdən büsbütün boyun qaçırmaz. Bunu xalqın arzu etdiyi bir zamanda Nəsim bəy əfəndinin təmiz qəlbi də kəndilərinə böylə söyləyir.

Bizim yeganə təsəllimiz də budur.

Cavad

NƏSİB BƏYİN İSTEFASI ƏTRAFINDA

Məktub

Müdiri-möhtərəm əfəndidən rica olunur ki, bu bir neçə kəlmə sözlərimizi “Azərbaycan” qəzetəsinin bir guşəsində dərc etsinlər.

Biz, Bakı Zərgərlər Təşkilatı “Azərbaycan” qəzetəsinin 274[-cü] nömrəsində Rəisi-vükəla möhtərəm Nəsim bəy Yusifbəyli əfəndinin istefa verdiyini oxuyub,

xeyli qəmgin və məhzun olduq. Öylə vətən, millət yolunda bu qədər çalışqan bir vücudun istefasının qəbul edilməməsini qəzetə vasitəsilə rica edirik və Parlaman əzaları [üzvləri] əfəndilərdən həm bu bərdə kömək etmələrini təmənnə edirik.

Sədr: Kərbəlayı Sultan Əlizadə

Katib: Məşhədi Şirvanzadə

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

*(Azərbaycan radio mövqifi
tərəfindən alınmışdır)*

(Bolşevik xəbərləri)

Petroqrada əhvalı

Helsinqforsdan [Helsinkiyə] xəbər verirlər ki, orada olan İngiltərə nümayəndəsi qəzetə mühərririnə demişdir ki, Petroqrada bu yaxınlarda alınacağı haqqındakı xəbərlər əsilsizdirlər. Estoniya naziri demişdir ki, Estoniya Petroqrada üzərinə hücum etməkdən xeyli zəifdir. Estoniya hərbi mütəxəssisləri təsdiq edirlər ki, şimal-qərbdə olan Ağ qvardiya ordusu öz əhəmiyyətini itirmişdir. Buna görə şimal-qərb cəbhəsində olan əsgərlərin müavinəti ilə Petroqrada almağı qeyri-müəyyən bir vaxta təxirə salmalıdır.

Amerikada həyəcan

Londondan xəbər verirlər ki, “Tayms”ın yazdığına görə, özləri üçün istiqlaliyyət tələb edən hərbçilər arasında bolşevik ruhu oyanmaqdadır.

Amerikada işsizlik

Londondan xəbər verirlər ki, Amerikada 4 milyon adam işsiz qalmışdır. İlin axırına qədər bunların miqdarının 6 milyon olacağı gözlənilir.

Pskov cəbhəsində

“Volf” agentliyi xəbər verir ki, Litvadan verilən xəbərlərə görə, Pskov yanında Estoniya sərhədində əhval xeyli ciddidir. Bolşeviklər tamamilə cəbhəni yarmağa müvəffəq olmuşlardır. Latviya hökuməti təcili surətdə cəbhəyə əsgər göndərməkdədir. Buna görə də, Kurlandiya da kifayət qədər qüvvə qalmayacaqdır.

Misirdə

Qahirədən verilən xəbərlərə görə, Misir Baş naziri avtomobildə getdiyi halda bir nəfər tələbə tərəfindən bomba atılmışdır. Böyük patlayış olmuşdur. Baş nazir salamat qalmışdır.

Marseldə tətillər

Marseldə gəldikcə tətillər artmaqdadır. Təzə dəvət edilən matroslar xidmətlərini buraxırlar.

Hacı-Tərxanın təslimi üçün ultimatum

Vladıqafqazdan xəbər verirlər ki, Hacı-Tərxandan varid olan [gələn] şəxsin dediyinə görə, Hacı-Tərxanın təslim olması haqqında Dabravol ordusundan alınan ultimatum şəhərdə bolşevik əsgərləri arasında həyəcana bəslənmişdir. 40 yaşına qədər olanlar əsgərliyə dəvət edirlər. Şəhərdə tədhiş [dəhşət; terror] və həyəcan vardır.

Türküstan cəbhəsində

Lbişensk tərəfində düşmən Skvorivo kəndinə hücum etmişdir. Bolşevik əsgərləri Daşkənd dəmiryolunda Karakukat istasyonunu işğal etmişlərdir. Krasnovodsk tərəfdə bolşeviklər Aşqabadın 160 verst şimal-qərbində Bamir istasyonundan 20 verst şimal-qərbə irəliləmişlərdir. Düşmən Qızıl-Arvada çəkilməkdədir.

QƏZETƏLƏRDƏN**Dağıstanlılar Müttəfiq Məclisi**

Gürcüstan Komitəsi tərəfindən dəvət edilmiş Şimali Qafqaziya dağıstanlıları [in]in bir qəç gün irəli Tiflisdə konfransları vəqə olmuşdur.

Konfrans Komitənin layihəsini istema edib [dinləyib], Şimali Qafqaziya demokratiyası [xalqı] üzərinə tərəttüb edən vəzifeyi-yövmiyyə [üzərinə düşən gündəlik vəzifə] məsələsini müzakirə etmiş və əlavə bir qəç təşkilat məsailini [məsələlərini], ən ümdə olaraq Dağıstanlılar Müttəfiq Məclisi məsələsini həll etmək istəmişdir.

Əvvəlinci iki məsələ Konfransa iştirak edənlər içində ixtilafı mövcub olmadan [ixtilafa səbəb olmadan] keçmişsə də, Dağıstanlılar Müttəfiq Məclisi təsis məsələsi bir qəç mübahisəli cələsələrdən [iclaslardan] sonra Konfransın nifaqına bais olmuşdur.

İntixabat [seçkilər] nəticəsində məclis heyətinə sabiq Dağıstan hökuməti xadimlərindən Həsən Girey Cabaqiyev və Əlixan Kantemir daxil olmuşlardır. Konfransa iştirak edən dağıstanlıların hamısı, qabardinlər, balkarlar və rus demokrat nümayəndələri məzkur [deyilən] şəxslər

əleyhində bulunmuşlardır. Zəvəti-məzkurə [deyilən şəxslər] əleyhinə müəyyən bir qüsur göstərilməmişsə də, fəqət deyilmişdir ki, camaat nəzərində etibarını qaib etmiş sabiq Dağıstan hökuməti əzasının [üzvlərinin] məclis heyətinə daxil olması məclisin nüfuzsuzluğuna bais ola bilər.

Məclis əzalıqına seçilmiş əleyhdarlar əzalıqdan imtina edərək, bəziləri də Konfransdan gedəcəklərini bəyan etmişlərdir.

Bundan sonra xüsusi müşavirələr yapılarq, nəticədə etilaf [razılıq] hüsula gələ bilmişdir. Kantemir təhriri ərzihəl [yazılı ərizə] ilə məclisdən çıxdığını məlum etmişdir. Hal-hazırda Əhməd Salehovun sədarəti altında məclis təşəkkül etmişdir.

Məclis heyətinə Şimali Qafqaziya siyasət və camaat xadimləri məşhurlarından bəziləri dəvət edilmişlərdir. Məclis qət etmişdir [qərara almışdır] ki, Dağıstan torpaqlarının dabravollar tərəfindən işğal edilməsinə etiraz edərək, etirazlarını polkovnik Haskellə təqdim etsinlər.

**VÜKƏLA ŞURASINDA
[NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]**

- Ədliyyə Nazirinin Şuşa İstintaq dairəsi müdiri Matinovun namüvafiq işləri haqqındakı işin qət edilməsi [dayandırılması] haqqındakı təqriri [yazılı müraciəti] istemasından [dinlənilməkdən] sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

İş qət edilsin.

- Ədliyyə nazirinin Gəncə Nahiyə Məhkəməsi tərəfindən Levon Qarababayevə

kəsilmiş kürək cəzasının üç sənəlik həbsxana cəzasına təbdili [dəyişdirilməsi] haqqındakı təqriri istemasından sonra qət edilmişdir:

Qarababayevin kürək cəzası üç sənəlik həbsxana cəzasına təbdil edilsin.

- Ədliyyə nazirinin Əmiraslanov qardaşlarının Bakı Nahiyə Məhkəməsi mənzili tutulması müqavilənaməsinin təcidi [yenilənməsi] haqqındakı təşəbbüsatlarına dair təqriri istemasından sonra qət edilmişdir:

Rədd edilsin.

- Maliyyə nazirinin Tiflis quberniyasının rus qaçqınları müvəkkilinin mallarının gömrüksüz buraxılması haqqındakı təşəbbüsatlarına dair təqriri istemasından sonra qət edilmişdir:

Ev əşyasından ibarət qaçqınların malları gömrükdən azad edilsin.

- Maliyyə nazirinin cari məxaricat üçün məbləğ buraxılması haqqındakı təqriri istemasından sonra qət edilmişdir:

20 milyonluq fondan Maliyyə Nəzarətinə 50 min manat buraxılsın.

- Maarif nazirinin Türkiyədən çağırılacaq müəllimlərin yol məxaricatı üçün 250 min manat buraxılması haqqındakı təqriri istemasından sonra qət edilmişdir:

İstənilən məbləğ 20 milyonluq fondan buraxılsın.

- Ərazi nazirinin Qumbaş[ı] balıq vətəgəsi haqqındakı təqriri istemasından sonra qət edilmişdir:

1) Qumbaş[ı] balıq vətəgəsi bütün imarəti-mənqulə və qeyri-mənquləsi [daşınan və daşınmaz əmlakı] ilə Azərbaycan hökuməti ixtiyarına – Ərazi Nəzarətinə keçirilsin.

2) Ərazi nazirinə birinci maddədə göstərilmiş əmvalın [malların] mühafizəsi üçün tədbir ittixazı [tədbir görməsi] tapşırılsın.

**NƏZARƏTLƏRDƏ
[NAZİRLİKLƏRDƏ]**

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] Nəzarətinin Gəncədəki litoqrafiyası üçün xüsusi elektrik mövqifi [stansiyası] qayırılması haqqında Rəisi-vükəla həzrətləri nəzdində təşəbbüsatda bulunmuşdur. Mövqifin 200 və yaxud 220 min manat xərci vardır.

- Qaçqınların əhvalını təhqiq üçün göndərilmiş Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti nümayəndəsinə əhali müraciət edərək, dağılmış məscidlərin təmiri haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdur. Nəzarət məsələni Ədyan [Dini Etiqad] Nəzarətinə göndərib tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

- Yenə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətən rica etmişdir ki, dağılmış kənd idarələri və məktəblərinin də təmiri haqqında tədabir ittixazı edilsin. Xalq bunların təmiri üçün lazım olacaq məbləğin bir hissəsini verməyi öz öhdələrinə götürməyə hazır olduğunu məlum etmişdir.

- 1919-cu sənənin 30 ağustosunda Gəncədəki Qaçqınlar Komissiyasının əhvalını bəlli etmək üçün xüsusi bir iclas olmuşdur. İclasda qət edilmişdir ki, şəhərdə külliyyətli surətdə qoşun və başqa əmələ [işçi] əhali olduğu üçün qaçqınların orada qalması artıq namümkündür. Binənəniləy [ona görə], komissiyon Ərazi Nəzarətindən Ərəş və Şəki qəzasındakı dövləti ərazidə onların məskun edilməsi haqqında tədabir ittixazını rica etsin. Əlavə, qət edilmişdir ki, Gəncə qubernatorundan bir daha qaçqınların gəlməməsi haqqında binagüzarlıq rica edilsin.

- Bu gün axşam saat 5-də Maarif Nəzarətində məmaliki-əcnəbiyyəyə [əcnəbi ölkələrə] göndiriləcək tələbələrə veriləcək dövləti stipendiyalar təqsim ediləcəkdir [paylanacaqdır]. Komissiyonda Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Mehdi bəy Hacinski, Əhməd bəy Pepinov, Qara bəy Qarabəyov, Abdulla bəy Əfəndiyev, Eynülhəyat xanım Yusifbəyova, Behbud xan Cavanşir, Nemətulla bəy Şahtaxtinski, Səməndər Axundov və Bakı Müsəlman Tələbələri Komitəsi nümayəndəsi Məhəmmədqulu Hacinski cənabları iştirak edəcəklərdir.

- Dövləti Mətbəə müdiri Məsai [Əmək] Nəzarətinə müraciətən fəhlələrlə xidmətçilər əlaqəsinə dair verilmiş dekretlərin göndərilməsini rica etmişdir ki, fəhlələrə o barədə məlumat verilsin.

- Maarif Nəzarəti şimdiki Edadi məkatibi [məktəbləri] məramnaməsinin təhvilini [dəyişdirilməsini] lüzumlu gördüyündən, eylülün [sentyabrın] 8-də işbu qəra-

ra gəlmişdir ki, Gəncə Zükur [oğlanlar] gimnaziyası müdiri Cavad bəy Rəfibəyov təhti-idarəsində [rəhbərliyi altında] işbu komissiyonları təşkil edərək məramnamə tərtibinə şüru edilsin [başlansın]:

1) Ümumi tarix, coğrafiya: sədr [Cavad bəy] Rəfibəyov, əza [üzlər] [L. A.] Zimin, [İ. A.] Belyayev, [Y. K.] Akimov, [Y. A.] Paxomov.

2) Türk lisanı və ədəbiyyat: sədr [Mahmud bəy] Mahmudbəyov, Cavad Axundzadə, Məbud əfəndi [Əfəndizadə], Haşım əfəndi, Hüseyn Cavid, Rəşid bəy Əfəndiyev, [Abdulla Şaiq] Talıbzadə.

3) Riyaziyyatdan: sədr Səməd bəy Hacıəliyev, Hacıbababəyov, Zeynalov, Sübhənverdixanov.

4) Tarixi-təbiidən: sədr Maqomayev, Yaqubov, [Camo bəy] Cəbrayılbəyov, Süleyman bəy Axundov.

5) Şəriətdən: sədr Şeyxülislam [Axund Ağə Ağəlizadə], Rəşid bəy Əfəndizadə, Talıbzadə və müftü [Mustafa Əfəndizadə].

Komissiyonun bütün əzasına hər iclasına 100 rublə verməli, başqa yerlərdən çağırılan əfəndilərə yol xərci və gündəlik də veriləcəkdir.

NAXÇIVAN NÜMAYƏNDƏLƏRİNİN HASKELL İLƏ MÜSAHİBƏSİ

Sentyabrın 9-da səhər saat 11-də Sürməli, Milistan, Vedibasər, Şərur, Naxçıvan və Ordubad nümayəndələri Əli Səbri Qasimov və Kərbəlayı Məhəmməd Əsgərov Müttəfiqlərin Zaqafqaziyada olan ali komissarı polkovnik Haskell tərəfin-

dən qəbul edilmişlərdir. Məzkur [adı çəkilən] nümayəndələr polkovnikə 10 maddədən ibarət bir müxtirə [yazılı müraciət] təqdim edib, ali komissarla Azərbaycan Hökumət rəisi arasında vaqə olacaq müzakirə əsasına qonulmasını xahiş etmişlərdir.

Nümayəndələrlə ali komissar arasında böylə bir müsahibə olmuşdur:

Əli Səbri: - Bizə xəbər çatmışdır ki, sizinlə Azərbaycan Rəisi-vükəlası arasında Sürməli, Milistan, Vedibasər, Şərur, Naxçıvan və Ordubad rayonlarının müqəddəratı haqqında müzakirə davam edir. Çünki bu rayonların əhalisi əksərən Azərbaycan türkləri olduğundan, biz hər bir millətin müstəqil olması əsasında durub, sizə təqdim etdiyimiz müxtirədə yazılmış 10 maddənin bu müzakirə əsasına qonulmasını xahiş edirik.

Ali komissar Haskell: - Hərgah biz oralara erməni hökumətini bərpa edib sizi asayışdan təmin edərsək və erməni milləti istifadə etdiyi kimi Ermənistanın bütün qanunlarından istifadə etsəniz, sizin camaat nə cür rəftar edər?

Əli Səbri: - “Mauzerist” nami-xüsusu [məxsusi adını] alan aşkara bir surətdə quldurlar vücuda gətirilmiş və hökumətsiz Ermənistanda hökmfərma olan [hökm sürən] hərc-mərclikdən daşnakların bizim haqqımızda bəslədikləri düşmənçilikdən, onların var qüvvələri çalışıb bizi qırmaq və bizi yerimizdən çıxarıb süni Ermənistan vücuda gətirmək arzusunda olduqlarından sərf-nəzər biz var qüvvəmizlə bu hökuməti rədd edirik. Çünki biz müstəqil olmaq istəyirik.

Bu, bizim haqqımızdır və bunu da biz heç kəsə güzəşt etmərik. İddia etdiyimiz

rayonlarda biz Azərbaycan türkləri əksəriyyət təşkil edirik. Erməni hökuməti orada yersizdir. Mən, bunu siz hər cür qarşılansanız da öz millətim qarşısında izhar etməliyəm ki, bizim rayonlarımız haqqındakı məsələnin göstərdiyimiz 10 rayonun əksinə həll edilməsi camaat tərəfindən qəbul edilməyib, daha da geniş bir dairədə qan tökülməsinə bəis olar. Böylə olan surətdə, millətimiz müxtirədə göstərilən kimi, əlində silah olaraq namusla ölmək ixtiyarını öz öhdəsində saxlayır.

Millət öz qüvvəsi ilə öz hürriyyətinə nail olub, rayonlarımıza soxulan zalımları qan tökmədən qovub çıxardı. Millət özünə azadlıq qazanıb Azərbaycan hökumətinə də ixtiyar vermir ki, onun müqəddəratını həll etsin. İşin bu surətdə olması nəzərə alınmalıdır. Müttəfiqlərin narazılığını qazanmamaqdan ötrü İngiltərə hökuməti sərhəd düzəltdiyi zaman bizi Ermənistanə vəgüzar edəndə [tapşıranda] biz müvəqqətdən sakit durub mümaniət [maneçilik] göstərmədik. Erməni hökumətinin hökmü uyezdərdən sərf-nəzər məzkur [deyilən] rayonların mərkəzi hissəsi olan Naxçıvan şəhərindən başqa kənara intişar tapa [yayıla] bilmədi.

Biz heç vaxt və heç bir dəqiqə özümüzü erməni hökuməti təbəəsi təsəvvür edə bilməyib, Paris Konfransının qərarını gözləyirdik. Lakin erməni hökumətinin müsəlmanları məhv etmək üçün sevdidi müamiləsi [rəftarı] bizim səbrimizi tükətdi. Buna da İngiltərə general-qubernatorunun imzası ilə təhriri [yazılı] sübut vardır.

Biz ondan ötrü xilas olmadıq ki, bir də təzədən boyunduruq altına düşək. Bu mə-

sələ üzərində davam edərək mən sizin vaxtınızdan istifadə ilə izhar etmək istəyirəm ki, bizim erməni zəhmətkeş xalqı əleyhinə heç bir şeyimiz yoxdur. Erməni zəhmətkeş xalqı daşnakların macərəsinə uymayana qədər bizimlə çiyin-çiyinə yaşayırdılar. Biz əqəliyyətin [azlığın] hüququnu gözləməklə statiko tərəfdarıyıq. Qoy bu gündən qaçqınlar öz yerlərinə qayıdıb öz işlərinə başlasınlar.

Biz onların tamamiyyəti-mülkiyyə və şəxsiyyətlərini [ərazi bütövlüyü və şəxsi toxunulmazlıqlarını] qanuni cəhətdən təmin edib, onu xələdar edən [pozanlar] – hər hansı millətdən olursa olsun – böyük cəzaya giriftar olacaqlardır. Biz öz dediyimizə cavabdəhəndə olub və öz sözü-müzün üstündə durmağı bacarırız.

Ali komissar: - Qarabağda və Azərbaycanın başqa yerlərində yaşayan ermənilər də həmçinin öz növbələrində müxtirə təqdim edib Azərbaycan hakimiyyətinə təhəmmül ediləmməzliyini [dözləmməzliyini] söyləyirlər. Öylə bir hal vücuda gəlmişdir ki, heç bir şey etmək mümkün deyildir.

Əli Səbri: - Məsələ tamamilə başqadır. Bilaşübhə [şübhəsiz], əqəliyyət təşkil edən ermənilər Azərbaycan dairəsindədirlər. Bu da müsəlmanların əksəriyyəti arasında xırda rayonlardır. Bir neçə kənd təzə bir cümhuriyyət əmələ gətirməz ki...

Ermənistanın üzərində də iddia etmədiyimiz yerlərdə müsəlmanlar yaşayırlar. Bu barədə sizinlə danışmaq istədim. Çünki bunun da bizim sizi mülaqat etdiyimizlə [danışdırdığımızla, danışdırdığımız mövzuyla] əlaqəsi vardır. Biz o rayonlar barəsində danışırıq ki, heç bir vəchlə erməni rayonu və mübahisəli adlana bil-

məzlər. Və onların tezliklə ayrılmaz bir parça kimi Azərbaycana yapışdırılmasını müdafiə edirik.

Keçək digər məsələyə. Hökumət üzərinə atılan töhməti təkzib etmək hökumətin öz işidir. Lakin mən bir vətəndaş kimi burasını qeyd etməliyəm ki, ermənilərin bu bəyanatı əsilsizdir. Həqiqət də bunu göstərir. Bu da növbəti bir iftiradır.

Hökumətimiz birinci gündən indiyə qədər bütün qüvvəsini ona sərf etmişdir ki, öz bitərəfliyini və hətta bir para ünsürlər ara qarışdırıb hökuməti tutduğu yoldan çıxarmaq istədikləri zamandakı səbr – səssizliyini göstərmişdir. Hökumət buna da müvəffəq olmuşdur.

Biz Azərbaycanda türk, erməni, rus, fransız, yəhudi və ya başqası deyil, ancaq Azərbaycan vətəndaşını tanıyırıq. Mən sözlərimi həqiqət üzrə əsaslandırmaq istəyirəm. Siz hərgah bu gün öz agentlərinizi Azərbaycana və Ermənistanına göndərsəniz, onlar Azərbaycanda müntəzəm asayışdan başqa, ermənilərin fabrika və zavodlarının işləməsini, tacirlərin öz ticarətləri ilə məşğul olmalarını, kəndlilərin öz xırmanları və bostanlarında işləmələrini, müəssisə və idarələrdə ermənilərin və erməni qızlarının xidmət etdiklərini görürlər. Azərbaycan dəmiryolunun ən son nöqtəsi Poylu istasyonuna qədər belə vaqonlarda biletlər təfəvütü qoyulmasını görməzlər. Sizin agentləriniz vaqonlarda mütəbəssim bir surətlə asudə yayın erməniləri görə bilərlər. Bu xəyalat deyildir. Bunların hamısını məhəllində [yerində] görmək olar.

Sizin söylədiyiniz erməni müxtirəsinə gəlincə, bunun əksini Ermənistanında görürsünüz.

Müsəlmanlar öz doğma yurdlarından çıxarırlar. Onları qarət edib incidirlər. Bir çox müsəlman yox olmaqdadır.

Müsəlmanların ticarəti ölmüşdür. Hər kəs çıxıb qaçmaq üçün fürsət axtarır. Onların var-yoxu təhdid ilə ermənilərə satdırılır. Evləri boşadılıb və boşadılmaqdadır. Müsəlmanların bağları xarab edilib, ağacları doğranmaqdadır. Onlar öz bağlarına gedə bilməyirlər. Öylə ermənilər var ki, 10-12-dən ziyadə müsəlman bağını ucuz bir qiymətlə kirayə etmişdir. Kəndlərdə indi də qətl-qarət davam edir. Dünənə qədər qəzetələrdə bu xəbərlər vardır.

Bunları da məhəllində görüb inanmaq olar.

Ermənistan dəmiryollarına gəldikdə, sizin agentləriniz həftələrlə Sanain mövqifində otursalar erməni dəmiryol vaqonlarında bir nəfər müsəlman görməzlər. Çünki onları vaqondan düşürüb başlarına nə gəlsə məlum deyildir. Dəmiryol qatarlarını xüsusi surətdə dayandıraraq müsəlman axtarırlar.

Polkovnik Haskell: - Bunların hamısı rəf və qət ediləcəkdir [aradan qaldırılacaq və kəsiləcəkdir]. Mənim tərəfimdən təyin edilmiş zabitlər Ermənistanında müsəlmanların həyatının təmin edilməsini təqib edəcəklərdir. Müsəlmanlar da erməni millətinin istifadə etdiyi qanundan istifadə edəcəklərdir. Siz buna inanınız.

Əli Səbri: - Məsələ bitmişdir. Hüsn-təvəccöhünüzdən mütəşəkkiriz. Lakin yenə təkrar eyləmək istəyirəm ki, sizin Sürməli, Milistan, Vedibasar, Şərur, Naxçıvan və Ordubad rayonları haqqındakı müzakirətinizin axır nəticəsini təqdim etdiyimiz müxtirədəki 10 maddədən ayrılmamalıdır. Biz ümidlə gedirik.

Vidalaşarkən polkovnik Haskell demişdir ki:

- Siz əmin olunuz ki, biz sizin mənafeyinizi təqib edirik və sizə münasibəti olan məsələlər ədalətli bir surətdə həll ediləcəklərdir.

Buna cavab olaraq məzkur nümayəndələr xalq namından razılıq izhar edib getmişlərdir.

Nümayəndələr Haskell yanından məmnun çıxmışlardır. Həman gün məzkur nümayəndələr Azərbaycan hökumətinin o zaman Tiflisdə olan Rəisi-vükəlası [Baş naziri] və doktor [Xosrov bəy] Sultanov tərəfindən hüzura qəbul edilmişlərdir. Nümayəndələr polkovnik Haskellə verdikləri müxtirə ilə bərabər Rəisi-vükəlaya dəxi bir müxtirə vermişlərdir.

Axşam nümayəndələrdən Kərbəlayı Məhəmməd Əsgərov Naxçıvanda olan Milli Şuraya məruzədə bulunmaqdan ötrü Qarabağ təriqi [yolu] ilə məzkur rayonlara azim olmuşdur [yola düşmüşdür].

POSTA VƏ TELEQRAF MƏKTƏBİ

Altı aydan bəri davam edən Posta və Teleqraf məktəbi nəhayət dün-günləri [gecə-gündüz] tədris və təlimdə bulunan şagirdləri imtahanla əvvəlinci məhsulunu meydana çıxardı. Demək, milliləşdirmək, həm də azərilərdən posta və teleqraf idarələrimizdə pək az miqdarda bulunan məmurinin təzayüdünə [məmur-ların çoxalmasına] birinci xidmət görüldü. Bu dəfə birinci addımı olduğundan 25 nəfərdən ibarət bir dəstə cavan və fəal posta məmuruları əldə etdi.

Posta və Teleqraf məktəbindən çıxan şagirdlər birinci növbədə mükəlləfiyyəti-əsgəriyyədən azad olmaqla dərhal Azərbaycanı mövcud posta və teleqraf idarələrində məmur olaraq məsuliyyətli mövqelərə təyin olundular. Mövcud posta və teleqraf idarələrimiz mütəqabili [qarşısında] bu kimi ufacıq bir dəstənin pək az olduğu bədihidir [aşkardır]. Çünki ümum posta idarələrində hal-hazırda ən azı min nəfərdən ziyadə məmur mövcuddur. Bu cümlənin içində faiz nisbət ilə türk-azərilərdən ancaq 10 faiz vardır. Mütəbaqisi [qalanı] qeyri millətlərdəndir.

İştə bu üzədən Posta və Teleqraf Nəzarəti birinci dəstəni buraxdığında, yəni dəndən məktəbin fəaliyyətini və davamını nəzəri-ətibara alaraq bu xüsusda qəzetə vasitə ilə məktəbə yeni şagirdlərin qəbulu elanı verilmişdir. Fəqət bu dəfə qəbul olunacaq şagirdlər əvvəlkilərə nisbətən daha elmi və daha bilici olmaları qeyd olunmuşdur. Yəni məktəbə qəbul olunacaq zətin dərəcəyi-təhsili edadi məktəblərin birisindən, əlində altı klasın bitirməyindən şəhadətnaməsi, yaxud gözəlcə rusca və türkcə basavad [savadlı] olmağına şəhadətnamə olmalıdır. Eyni zamanda bu dəfə türk lisanına artıq əhəmiyyət veriləcəyindən, daxil olacaq şagirdin bittəhəqiq [həqiqətən] türkcə savadlı olması birinci şərtidir.

Çünki Nəzarətin bu şəraitlə [bu şərtlərlə] qəbuldan məqsədi posta və teleqraf idarələri üçün məmur hazırlamaq olmayıb, bəlkə onlardan gələcək üçün təlimatçı, mahir və hazırlanmış idarəçilər hazırlığıdır ki, əşəddi-ehtiyac [şiddətli ehtiyac] da bunlardır.

Bu cəhətdən Posta və Teleqraf Nə-

zarətinin iqdamatına [addımlarına] və milləşdirmək üçün hazır edə biləcəyi zəminin məhsullu olmasını qarşılayaraq, məktəbə daxil olmağa müsarəət etməli [tələsməli].

R[əsul] Rəhimli

BİR-İKİ MƏSƏLƏ

Orta məktəblərdə türk dilinin proqramına dair

Bəli, indi hər tip məktəbimizdə tədrisin məğz [əsas] və mərkəzi türk dili olasıdır. O mənada ki, türk dili bundan sonra bizim üçün həm elmi, fənni və həm ədəbi bir dil olasıdır. Türk dilinin tədrisdə iştə mərkəz tutmağını bu mənada ancaq anlamaq lazımdır. Bu türk dilinin ümumi bir xidmətidir. Xüsusi bir xidməti varsa, o da necə ki dedik, onun bizim üçün ədəbi və hikəmi bir dil [hikmətli bir dil; fəlsəfə dili] olmasıdır. Bununla biz millətimizin yaratdığı incə ədəbiyyatını və dərin fəlsəfələrini öyrənəcəyik. İndi baxaq, türk dilinin məktəbdəki həqiqi vəziyyəti, onun əsasi vəziyyətinə nə qədər uyur.

Məktəbdə (orta və alilərdə) türk dilinin təlimi dedikdə biz, iştə türk ədəbiyyatının təlimini xəyaldan keçiririk.

Əcəba, ədəbiyyat tədris etmək nədən ibarətdir? Əgər ədəbiyyatı tarixcə keçiriksə, burada ədəbiyyat tədris etmək bir millətin ədəbiyyatının mürur ilə nəşvü-nümasını [zamanla çiçəklənməsini], bu və ya o ədəbi dövrlərinin hankı tarixi, dini, siyasi, elmi və fənni, hikəmi şərtlərin altında vücudə gəlməyini, hər ədəbi dövrənin xüsusi inikasını, ədəbi sima-

ların gətirdikləri yeniliklərini, əqidələrini, ruhani [mənəvi] simalarını, fəlsəfələrini və həman millətin özünün hikmətini, özünün dərəcəyi-kamalı və yaratmaq qüvvəsinin mizanını [ı] tədqiq etməkdir.

Ədəbiyyatı tarixcə keçmək millətin bütün mədəni həyatını [ı] təftiş etməkdir. Bu, ədəbiyyatı tarixi üsul ilə keçmək.

Fəqət ədəbiyyatı onun tarixindən sərf-nəzər edib ancaq ədəbi əsəri özü-özlüyündə təhqiq və təhlil etməklə də tədris edirlər. Burada hər ədəbi əsəri, onun tarixi-ədəbiyyata olan nüfuzunu əsla nəzərə almayaraq, ancaq onun öz dairəsində, öz deyəcəyi məqsədi və əfkarı üzrə təlim edirlər.

Ədəbiyyatı böylə bir üsulda keçməyin məqsədi ədəbi əsəri oxumağı, yəni onu kamalınca təhlil edib onun hər fikrini həll etməyi, hər təbiratını [hər ifadəsini, hər sözünü] açmağı, hər künc və bucağına fikri salmağı və tənqidata baxmağı öyrətməkdir. İştə bu məqsəddən ötrü hər şairdən, hər ədibdən əsərlər seçilir. Bu seçki də təsadüfi və ittifaqi [qanunauyğun olmadan] yox, ümumi bir qanun, ümumi bir mənzur [məqsəd; niyyət] üzrə icra olunur.

İndi öz məktəb həqiqətimizə qayıdaq. Şimdi burada türk dili birinci yer tutmuş. Fəqət tədris qayət fəna: nə bir üsul, nə bir müəyyən proqram. Ədəbiyyatı tarixi üzrə, mədəni həyatın ona etdiyi təsir, nüfuz üzrə tədris etmək bizim məktəbdə yoxdur. Bizim ədəbiyyatımız hələ böylə tədris üsulu görməyib. Bəs, nə tövr təlim olunur? Təlim olunur göstərdiyimiz ikinci müntəxəbat üsulu ilə.

(Məqsədımız ədəbiyyat tədrisinin üsullarını tənqid və ya təqdir etmək deyil. Məqsədi-əsl proqram məsələsidir. Üsu-

la toxunuruqsa, bu da proqram məsələsinin fəna bir halda olduğunu dəxi də dərin təsvir etmək üçün.)

Fəqət həmin bu müntəxəbat qayət namüəyyən, qayət müxtəlifdir. Bir müəllim maddə seçəndə ancaq Osmanlı ədəbiyyatını götürür, o biri ancaq Azərbaycan ədəbiyyatını, üçüncü fars və Azərbaycan ədəbiyyatını, dördüncü bir müəllim “Gülzar” və “Ədəbiyyat məcmuəsi”ndə nə varsa başdan tutmuş ayağa kimi onu keçir. Bəzi, el ədəbiyyatına da toxunur. Bəzisi əsla bundan sərf-nəzər edir.

Müxtəsər, türk dili müəllimlərinin heç birinin birindən xəbəri yox, tədrisdə ümumiyyət yox, hər kəs nə bilir, onu edir. Odur ki, türk dilinin tədrisində nə bir sistemə, nə bir qanun var. Başdan ayağa qatma və qarışıqlıq, fəlak darvazadan baş çıxarmayır.

Fəqət ədəbiyyat kimi böylə bir yüksək dərsin böylə bir qeyri-maddi halda olmağı yetər. İndi onun tədrisini müəyyən bir nizam və qanun altına almaq lazımdır. “Gülzar” və “Ədəbiyyat məcmuəsi”ni vərəqləmək bəsdir. Buna görə də, bu tezliklə tamam orta məktəblərin türk dilinin müəllimlərinə bir yerə yığılıb dərdləşmək lazımdır ki, əvvəla orta məktəblərdə birinci olaraq hankı ədəbiyyatı irəliyə salacağıq – Azərbaycan və ya Osmanlı? İkinci, nə üsul ilə ədəbiyyatı keçəcəyik? Tarixi üsulu ilə və yəni tarixdən sərf-nəzər edib də ayrı-ayrı əsərləri keçəcəyik? Böylə tədrisdən ötrü ən dəyərlili, ən qiymətli seçilmiş əsərlər hankı şair və ədiblərin əsərləri ola bilərlər?

Müxtəsər, türk dilindən ötrü müəyyən bir proqram düzəldib onun tədrisini müştərək bir məxrəc altına almaq vacib-

dir. Yoxsa, türk dilinin tədrisi üçün “saat” artırmaqdan iş çıxmaz.

Mütaliə kitabları barəsində

Türk dilinin tədrisi ilə ən sıxı bir rabitədə olan məsələ var isə, o da mütaliə kitabları məsələsidir. İnsanın əqlən və ruhən böyüməsinin ən qəvi [qüvvətli] hakimlərindən mütaliə olmağını inkar edən olmaz. Kitab bəşəriyyətin mayeyi-səadəti və çeşməyi-həyatıdır. Bəşəriyyətin arasında zülümün və haqsızlığın azalmasına səbəb işlə həman kitabdır. Fəqət çox heyiflər və yenə heyiflər olsun ki, bu gün həmin kitab və mütaliə məsələsi bizim məktəblərimizdə ən fəna bir haldadır.

Əcəba, türk dili tədris edirsən, məktəb də tamamilə millidir, burada bircə tədris kitabı ilə iş aşarmı? Çocuğun lisanını nə ilə zənginləşdirəsən, qələmini nə ilə təkmilə yetdirəsən, əfkarını, mənəviyyatını nə ilə açasan vəhalonki [o halda ki], mütaliyə verməyə kitab yox.

İşlə, acizləriniz türk dilinin ufacıq bir müəllimi olduğum məktəbdə (Darülmüəllimində) türk dilindən kütübxana hələ yaman deyil (başqa məktəblərə nisbətən), fəqət şagirdlərə mütaliə üçün kitab verəndə başım nə bələlər çəkdi. Olan kitabları şagirdlər oxuyub bitirdilər. Mütaliyə maraqlandı, başlar qızdı, fikirlər oyandı, yenə kitab tələb edirlər. Fəqət kitab yox! Şimdi zavallı müəllimin halını nəzərə alınız. Onu nə faciələr boğur.

İndi də hələ dərsə girmədən, mütaliə barəsində fikirləşəndə ki, kitab yoxdur, həqiqətən içimin tragediyası məni dəxi müəllimliyə getməkdən mən’ etmək [uzaqlaşdırmaq] istəyir. Bilməyirəm, şagirdlərin

“Müəllim əfəndi, mütaliədən ötrü kitab veriniz” olunan xitablarına nə cavab verəcək?!

Bütün məktəblərimiz bu halda deyilmi? Xüsusən ibtidai məktəb.

Çocuq 4 il oxudu, məktəbi tamam etdi, dəxi oxumağa getmədi. İki ildən sonra məktəbdən aldığı o ufacıq biliklər tamamilə silinəcək. Niyə? Kitab yox ki, o cavab, məktəbdən aldığı bilikləri kitab vasitəsilə təkmilə yetirsin. Bununla da məktəbin gördüyü işlər və icra etdiyi mədəni rol bütün yabana atılır.

Buna görə də Maarif Nəzarətinin yanında bir komissiya tərtib vermək lazımdır ki, bu komissiya türk dilində olan kitablardan (istər Azərbaycan dilində, istər Osmanlı dilində) istər orta və istər aşağı məktəblər üçün mütaliə üçün kitablar seçib də siyahılar düzəltsin. Olmayanını da rus və Avropa ədəbiyyatından tərcümə etsin. Bunları Nəzarət [Nazirlik] çap etdirib məktəblərə yaysın. Bu təşəbbüs məsələni kökündən həll etməyirsə də, yenə də müvəqqəti çocuğun ağıl və ruh tərbiyəsinə böyük yardımdır.

Darülmüəllimat [Qızlar gimnaziyası]

Erkək maarifi aramızda ən alçaq bir haldadırsa, qadın maarifi daha rəzil, daha səfil ömür keçirməkdir. Beş-üç nəfər erkək müəllim taparsaq, müəllimə tapmaq mühal bir əmdir [çətin bir işdir]. Olanı da böyük mərkəzlərdə. Kənddə isə qaranlığın ən qatı yerində qız məktəbi tapmaq müşküldür. Əlbəttə, Nəzarət bu barədə əndişə və təşəbbüsdədir, fəqət qəti bir feil hələ görünməyir. Müəllimə sinfini artırmaq üçün bir neçə darülmüəllimat

açmaq vacibdir. Bu, ən təcili məsələlərdəndir və mədəni həyatımızın ən ümdə şərtlərindəndir.

Müəllim Yusif

MİLLİ BAYRAM MƏRASİMİ

Dünkü gün “eydi-əkber” [böyük bayram] olan milli bayram mərasimində əsakiri-mübəccələ [şanlı əsgərlər] alay-alay Bakının hər küçəsində tərənnümsaz olaraq “rəsmi-keçid” yapılırdı.

Bu, bir “rəsmi-keçid” deyil, türklüyün sənəlcə çirkab zülmətində puyan olan əsaiz [təhqir] və əsarətlərinin düşmənlərinə göstərdikləri müzəffəriyyət və bir əsəri-bəsalət [igidlik nişanəsi] “keçidi” idi. Az zaman zərfində təlim və tərbiyyəi-əsgəriyyətlərini behəqq [həqiqətən, haqqıyla] öyrənmiş olan əsakiri-mübəccələ, önlərində bando muzıka [hərbi orkestr] olduğu halda 5-ci alayın birinci taboru sakit və muzıkanın tərənnümsaz olduğu marşları kamali-şadimani ilə [böyük bir şadlıqla] təqib edərək, hər addımlarında bir əsəri-bəsalət və həmasət [şücaət] saçırlardı.

Digər taborların önlərində qanlarını, canlarını fəda edəcək zabitan olduqları halda, milli marşları oxuyaraq müzəffəriyyət və sənəlcə çəkdiqləri əsarətdən qurtulduqlarını elan edir, marşları təğənnüm edərək [oxuyaraq] səf-səf [sıra-sıra] qırx sənə təlim görmüş bir əsgər kimi addım atırlardı. Hər addımları kəndilərini seyr edən əhaliyə bir məsərrəti-əbədi [əbədi bir sevinc] və əsəri-şadimani saçırdı.

Zabitanın üzlərindəki əsəri-həmasət [şücaət nişanəsi] və diliranə [igidcəsinə] yürüşü və ətrafı ətfi-nəzər edişləri seyirçi əhaliyə o qədər bir məsərrət bəxş edirdi ki, “Yaşasın zabitlərimiz! Yaşasın sevgili əsgər, övlad və qardaşlarımız!” sədaları hər yerdən, hər tərəfdən avazeyi-sitayış və ibtihadla [pərəstişkarlıq və sevinc səsləriylə] eşidilirdi.

Yaşasın qəhrəman zabitlərimiz!

Yaşasın sevgili əsgərlərimiz!

Sənəlcə düşmənlərin panceyi-istibdadı altında neməti-maarifdən məhrum qalan bir əhalidən fəvqəl-məmul [ümid ediləndən, gözlənəndən daha üstün bir surətdə] yetişdirilən və yaxın zamanda tərbiyyəi-əsgəriyyəni layiqi vəchilə iktisab edən [hərbi tərbiyəni layiqi surətdə qazanan] o bəsalət-avər [cəsur] əsgərlərimizin kəmalı-sətvət və şücaətlə [böyük bir güc və şücaətlə] silah tutuşları, addım atışları hər qəlbi-səlimə [dürüst, içində kin və xainlik olmayan qəlbə] o qədər bir məsərrət bəxş edirdi ki, məsərrətlərindən “Kor olsun sənəlcə bizi əsarətdə, cəhalətdə yaşadan düşmən, qəhr olsun vətənimizə xain gözlə baxan bədbinan” bədduasını tərdif edirlərdi [arxa-arkaya təkrar edirdilər].

Baxınız, altı ay zərfində əsgərliyi təhsil edən sevgili qəhrəman övladlarımız nasıl öyrənmişlər, nasıl diliranə addım atırlar! Hər addımlarından bir cövheri-həmasət saçırlar. Bu cövherləri bir xatirə olaraq qəlbimizə, köksümüzə kəmalı-iftixarla təliq edəlim [asalım], düşmənlərə biz də qarşı duralım.

Hələ təğənnüm etdikləri [oxuduqları] marşlar zükür və ünəsin virdi-zəbanı [kişilərin və qadınların dilinin əzbəri] olsun. Bu “marşları” əzbər edəlim. Bizə lazım ola-

caq ən böyük fədakarlıq işdə bu. “Mini-mini və fəqət şəci [şücaətli] və qanını və-tən uğrunda kəməli-ibtisamla [gülə-gülə] fəda edəcək bu əsgər övladlarımızla biz də bərabər olalım, düşmənlərə qəhrəman müdafiələr edəlim!” sədələri hər dildə təzkar [deyilir] və hər üzdə bir əsəri-məsərrət bədidar olurdu [görünürdü].

“Yaşasın sevgili qəhrəman əsgərlərimiz! Yaşasın mini-mini vətənpərvər övladlarımız!”

Əsakiri-mübəccələ içində sinnləri dun olan əfrad [yaşları kiçik olan əsgərlər] üçün balaca bir qızcağız anasına xitabən “Vay ana, bu balacaya bax, balacaya, necə tüfəng daşır, necə yürüyür! Bu balaca bizim üçün hərbdə öləcək, bizim üçün yox olacaq. Vah anam, biz nədən dayanalım, biz də onlarla düşməne qarşı gedəlim. Onlara müharibədə su yetişdirəlim. Şəhid olarlarsa, biz də şəhid olub balacalarla “cənnətə” gedəlim. Ey Allahım, bu balacalara köməklik eylə, özlərini hər dürlü bələdan saxla. Ana, əgər qazi olarlarsa, biz də bərabər qazi olarız və bu vətəndə şu gördüyümüz qırmızı bayraq altında məsud və bəxtiyar yaşarız” dualarını tərdifən [dualarının ardınca], bir də həzin-həzin işqırıqlar, ağlamaqlar oldu ki, bu da qəlbən kəsəti-şadimanisindən [sevinc, fərəhinin çoxluğundan] təhəssül edən [hasil olan] bir qələyan [coşğunluq] idi.

(Bir hissi-vətənpərvəranə ilə şu sözləri söyləyən balaca qızın hissi-vətənpərvəranəsinə ağlamamaq və mütəəssir olmamaq qabili idi? Naqabili-iffam olan [izahı, sözlə deyilməsi mümkün olmayan] şu hissi-vətənpərvəranəyə hankı bir qəlb təsəvvür olunur ki, iştirak etməsin, mütəəssir olmasın!)

Səf-səf küçələrin hər iki tərəfində sevirçi bulunan əhalinin avazeyi-ibtihacı [fərəh, sevinc səsləri] Bakının hər guşəsində bir xatireyi-sərtacı [ən gözəl xatirə] olurdu.

Gecə əfrad-əhali ənvai-ehtişam [növ-bənöv təntənələr] və kəməli-ibtisamla icrayi-mərasim və ahəng edirlərdi. Əmakin-rəsmiyyə [rəsmi binalar] kəmakən [bütövlükdə, başdan-ayağa] elektrikle tənvir edilmiş [ışığılandırılmış] və elektrik ziyası ilə “Yaşasın istiqlal” ibarəsi yazılmışdı. Hər yerdə bir bariqeyi-səadət [səadət parıltısı] və hər guşədə bir bahireyi-məsərrət-fəşan [şadlıq saçan gözəllik] və bilcümlə əhali və sairə naili-xəndan olurdu [gülümsəyirdi].

Azərbaycanın sənəlcə keçirdiyi əsərəti və hürriyyətlərinə malik olammaları üzündən nə dərəcələrdə əsirkədeyi-möhnət [möhnətə, əziyyətə əsir edilmiş] olduğu naqabili-irtiyabdır [şübhəsizdir].

İşdə, böylə bir əsarətdən rəhayab olan [xilas olan] və istiqlalını kamali-şərəf və iclal [tam bir şərəf və əzəmət] ilə cahan üzündə ə'la və isna edən [ucaldan və mədh edən] bir əhali üçün bu, bir bayram deyil, bir “eydi-əkbər” idi.

Z. Ayn.

PAYTAXTIMIZ FƏTH EDİLMƏSİNİN BİRİLLİYİ

Eylülün 15-də paytaxtımız Bakı şəhərinin düşmənlər əlindən alınması münasi-bətilə hökumət tərəfindən dövləti müəssisələrin və idarələrin bir günlük tətili elan edilmişdi. Bakı Müsəlman Cə-

miyyəti-Xeyriyyəsi tərəfindən Bakının xilas uğrunda şəhid düşən şühədə qəbri üzərində onların bəqayi-namı [adlarının əbədiləşdirilməsi] üçün bir abidə yapılması mərasimi də icra ediləcəyi məlum edilmişdi. Bakı əhli də bu günü kimsənin tövsiyəsini gözləmədən dükən-bazarı bağlayıb bayram etmişdi.

Səhər saat 9-da Bakı soqaqlarından əsgəri musiqi səsi hər kəsi – erkək və qadın – küçələrə çıxarmışdı. Kimisi Hürriyyət meydançasına, kimisi Parlaman qarşısına, kimisi də Hökumət İdarəsi tərəfə şitab edirdi [tələsirdi].

Saat 11-də Parlamanın təntənəli iclası vaqe olurdu. İclası Parlaman sədri doktor Həsən bəy Ağayev açaraq şu günün şərəfinə kəndilərinə xas bir əda ilə müxtəsər, lakin qayət mənidar [mənalı] bir nitq söylədilər. Bakı uğrunda şəhid düşən qəhrəmanların ruhlarına ehtiramən məbus əfəndilərin ayağa qalxmasını təklif etdilər. Şu günün bayram olub da saat 11-də əsgərlərin rəsmi-keçid yapacağılarını və saat birdə Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinin şühədə qəbri üzərində abidə yapmaq mərasimi icra ediləcəyini məlum edərək Məclisi qapadılar.

* * *

İləricə qəzetələr rəsmi-keçidin Hürriyyət meydançasında vaqe olacağını xəbər vermişdilər. Camaat şuraya toplaşılıb gözləyirdilər. Lakin rəsmi-keçid nasilsə dəniz kənarında Hərbiyyə Nəzarətinin önündə vaqe olacağından, bütün əsgərlər buraya toplaşmışdılar.

Saat 12-nin yarısında rəsmi-keçidə başlandı. İki dəstə əsgəri musiqi icrayi-ahəng

edirdi. Rəsmi-keçidi Vükəla rəisi Nəsib bəy cənabları Parlaman üzvləri və Heyəti-vükəla hüzurunda qəbul edirdi.

İlk öncə Hərbiyyə məktəbinin gənc zabitləri, onların arxasınca əsgərlər, onların da arxasınca pulemyot komandası və topçu komandası, ən sonra Parlaman qorucu bölüyü nəfərləri keçirdi. Tam yarım saat, bəlkə bir qədər daha ziyadə əsgərlər Hərbiyyə Nəzarəti qarşısında Heyəti-vükəla raisini salamlayıb keçir, Nəbərəjni küçə ilə gəlib Sadovı küçədən yuxarı qalxaraq qəbiristanı doğru irəliləyirdilər. Əsgərlərin ardınca öndə “İttihad” məktəbinin musiqi dəstəsi olaraq mütəəllimlər [şagirdlər] gedir, onların da ardınca camaat qoşurdu.

* * *

Saat birdə Bakını bütün çılpıqlığı ilə ərz edən yeni qəbiristanlıqda hər kəsin – qadın, erkək, çocuq qəbiristan hündürlüklərinə dırmaşdığını görmək olurdu. Minlərlə əsgərlər qəbiristanı həlqəvari ortaya almış, toplar, pulemyotlar, gəlişigözəl [təsədüfi, nizamsız] bir surətdə vəz edilmiş [qoyulmuş], əsgərlər, zabitlər hərə kəndi mövqeyində dayandığı halda, onların miyanında [arasında] ufaq bir kütlə halını alan bir-iki min tamaşaçının hüzurunda Heyəti-vükəla və Parlaman məbuslarının iştirakı ilə ətrafi milli bayraqlarla donadılmış bir məhəldə [yerdə] Cəmiyyəti-Xeyriyyə rəisi Qasım Qasimov məclisi açırdı.

İlk əvvəl Şeyxülislam Axund Molla Ağə [Ağəlizadə] cənabları şühədanın ruhuna dua etməklə nitqə başladılar, münasibi-məqam olaraq [məqamına, yerinə uyğun] müxtəsər bir nitq söylədilər.

Şeyxülislamdan sonra Cəmiyyət sədri Qasım Qasimov nitqə başladılar.

Qasimovdan sonra Parlaman sədri Həsən bəy Ağayev, sonra Heyəti-vükəla rəisi Nəsim bəy Yusifbəyli cənabları, ondan sonra Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Qarabəyli Qara bəy, Əhməd Cövdət, Muxtar Əfəndizadə, doktor Seyidəli Seyidov, müəllimlər tərəfindən Mustafa Mahmudov, ədəbi “Yaşıl qələm” dərnəyi tərəfindən şair Cavad əfəndi, iranlıların maarif cəmiyyəti tərəfindən Əjdər Əlizadə, Bakıda bulunan osmanlılar tərəfindən doktor Fuad əfəndi, ən nəhayət Hindustan müsəlmanları tərəfindən ismini məəttəəssüf [təəssüf ki] öyrənəmmədiyimiz bir möhtərəm zat danışdılar.

Saat üçün yarısında natiqlərin sırası bitib abidənin birinci daşı Parlaman rəisi və Heyəti-vükəla sədri əli ilə qoyuldu. Abidənin bünövrəsinə mis bir lövhə qoyuldu. Lövhə böylə yazılmış idi:

“1918 sənəsi eylül ayının 15-də Azərbaycan Cümhuriyyətinin paytaxtı Bakının qurtuluşu əsnasında canlarını qəhrəmancasına qurban verən Osmanlı əfrad və zabitininin [əsgər və zabitlərinin] sineyi-şükranı-millətdən [millətin qədirbilən qəlbindən] silinməz qardaşlıq xatirəsini əbədiyyən təsbit etmək [sabitləşdirmək, əbədləşdirmək] üçün bu böyük günün sənəyi-dövriyyəsi [ildönümü] münasibətilə Azərbaycan Məclisi-Məbusan əzası [üzvləri], heyəti-nüzzar [nazirlər heyəti], ricaliməmləkət [ölkənin tanınmış şəxsləri], ümərəyi-əsgəriyyə [yüksək rütbəli hərbiçilər], arkani-Məşixət [Şeyxülislamıq İdarəsi məmurları], üləmayi-kiram [böyük ruhani alimlər], Cəmiyyəti-Xeyriyyə rüəsasının [başçıların] hüzzuru [iştirakı] və Bakı Cə-

miyyəti-Xeyriyyəsinin təşəbbüsü ilə işbu abidə – Qurtuluş abidəsinin binası təyəmmünən və təberrükən [uğurlu və mübarək bir şəkildə] vəz edilmişdir [qoyulmuşdur]. Cənabi-Haqq ərvahi-şühədanı [şahidlərin ruhlarını] şad eyləyə. Amin.

15 eylül 1919”

Sonradan əsgərlər iki dəstə əsgəri musiqi bandosunun təənnümü ilə qəbiristanından şəhərə doğru əsgəri nəğmələr oxuyaraq yürüməyə başladılar. Parlaman caddəsi ilə qışlarına doğru hərəkət etdilər.

Ümumiyyətlə rəsmi-keçid pək parlaq keçdi. Xalqda qüvvətli bir ruh yüksəkliyi müşahidə edilirdi. Xüsusilə əsgərlərimizin şu intizamı hər kəsin könlündə bir şövq və məhəbbət oyadırdı.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Lənkəranda

İki gün irəli Lənkəranda vürud etmiş [gəlmiş] bir zat Lənkəran övzasını [vəziyyətini] aşağıdakı qərar üzrə təsvir edir:

Şəhər və ətrafında mükəmməl nizam və asayiş höküməfəmadır [hökm sürməkdir]. Polis məmuranı [məmurları] müxtəlitdir [qarışıqdır]. Eylülün [sentyabrın] 8-ndə, əksərən balıqçılar ilə məskun forşattda [şəhərətrafında] polis tərəfindən ümumi təhərri [axtarış] icra edilərək külli miqdarda manufaktur (bəzzaziyyə malı) kəşf edilmiş və hərbi uniformaya yarar olduğu üçün müsadirə edilmişdir. Məhsulətin qayət bol olmasına baxmayaraq, taxıl fiyatı yüksəkdir. Məzənnə təyini dəxi fiyatin ucuzlanmasına kömək etməyir.

Buğdanın puduna 160 rublə məzənnə təyin edilmişsə də, şu fiyatla heç yerdə bir pud da olsa bulamazsın. Muğandan dəxi taxıl gəlməyir. Əhalini tərkisiləh etmək işləri heç bir hadisə baş vermədən kamali-intizam ilə icra edilmişdir. Ramazan Lənkəran ətrafından getmişdir. Şəhərdə gəzərkən ruyətən [üzdə, görünüşə görə] cavan, fəqət saçları bəyazlaşmış bir çox adamlar təsadüf edir. Bunlar çrezvıçayka dəhşətlərini keçirib, onun pənceyi-zalimanəsindən xilasa müvəffəq olmuş Rusiya zabitani-əşbaqidırlar [keçmiş zabitləridir]. Lənkəran bu vaxta qədər çrezvıçayka dəhşətlərini unudammamışdır.

Məsai Müfəttişliyində

Azərbaycan Dəmiryollarının Bakı xətti fəhlələrinin ittifaqı Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə], surəti Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi], Məsai Müfəttişliyi, Məclisi-Məbusanın Sosialist fraksiyonuna və Fəhlə Konqresi heyəti-rüəsasına [rəyasət heyətinə] olmaq üzrə bir təliqə [rəsmi məktub] göndərilib məlum etmişdir ki, verilən vədlərə görə, depo xidmətçilərinə ağustosun 25-də olan tətil günü üçün maaş veriləcəkmiş. Halbuki, bu vaxtadək həman maaş verilməmişdir. Xidmətçilər tədbir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişlərdir.

Vaporlar haqqında

Vaxtilə müxtəlif firmalara məxsus vaporların bir parası İngilis Komandanlığı tərəfindən həbs edilərək çalışdırılmışdır. Şimdi firmaların vaporlarının bir hissəsi Dabravol Komandanlığına qaytarılmışdır. Fəqət vaporlar xarab edilmişdir. Firmalar İngilis Komandanlığından vaporların tə-

miri üçün məhkəmə vasitəsilə xüsusi məbləğ istəyirlər.

Gömrükxanada

Maliyyə Nəzarəti Gömrükxana İdarəsinə müraciətən xəbər vemişdir ki, Nəzarətdə alınan məlumata görə, Gömrükxana məmurları sərnəşin, xüsusən sərnəşinlərlə yaxşı müamələdə [rəftarda] bulunmayırlar. Xalqın qarşısında onları axtarırlar. Halbuki bundan ötrü xüsusi mənzil olmaqla bərabər, qadın məmurələr axtarmalıdırlar. Əlavə, axtarış zamanı bö-yük məmurlar da iştirak etməyirlər. Nəzarət rica etmişdir ki, bu məsələyə əhəmiyyət verilərək lazımi tədbir ittixaz edilsin.

İtmiş qız

1918-ci sənənin sentyabr ayında Şamaxıdan 6 nəfər yəhudi qızı naməlum adamlar tərəfindən oğurlanıb qonşu köylərə aparılmışdılar. O vaxtdan valideyn və əqvamının [qohumlarının] ciddi surətdə axtarışlarına baxmayaraq qızlar haqqında heç bir məlumat əldə etmək mümkün olmamışdı. Bu axır vaxtlarda qızlardan birinin yeri məlum olduğundan Yəhudi Milli Komitəsinin sədri Quxmanın təşəbbüsüatı sayəsində qaytarılmışdır. Bu işdə qəza qaimməqamı [Əmir] xan Xoyski cənabları ciddi surətdə çalışmışdır.

Yetimlər yurdunda

Müsəlman yetimlər yurdunda olan uşaqlar və xidmətçilər Qurban bayramı günündə onların görüşünə gələnələrə və ianə verən aşağıdakı zatlara [şəxslərə] təşəkkürlər edirlər. İanə verən zəvət [şəxslər] bunlardır:

Məşhədi Muxtar və Əziz bəy Sultanov – hər biri bir qoyun göndərmişdir.

Ələkbər bəy Sultanov - 60 dənə taxtadan qayırmış tüfəng, şirniyyat və bir qoyun hədiyyə etmişdir.

Ənvər bəy Topçubaşov - qızlar üçün əyləncə və çərəz göndərmişdir.

Süleyman Həsənov - rəngarəng kağız və əyləncə masası hədiyyə etmişdir.

Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti - Qurban bayramı günü yetimləri məccani [pulsuz] olaraq gündüz tamaşasına buraxmışdır.

Parlaman komissiyalarında

Azərbaycan Ordusu məmurlarına yeni maaş miqdarları haqqında qanun layihəsi Parlaman Hərbiyyə Komissiyasında bilatəbdil [olduğu kimi] qəbul olunmuşdur.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Sentyabrın 10-da varid olan [gələn] 18 nəfər İrəvan qaçqınlarına Cəmiyyəti-Xeyriyyə Təzəpir məscidinin həyatında yer verib, bu günlərdə həman qaçqınları işə qoymaq üçün binagüzarlıq edilmişdir [təşəbbüs göstərilmişdir].

Dağıstanlılar

Dağıstan oblastında Kürinski okruq camaatı Azərbaycan hökumət idarəsi adına ərizə göndərmişlər ki, onları Azərbaycana ilhaq edib [birləşdirib] idarə etmək üçün nümayəndələr göndərsinlər. Ərizələr Bakı qubernatoruna təqdim olunmuşdur.

Türkcə xüsusi məktəb

Dördüncü Polis dairəsi məntəqəsində (Nijni Naqornı küçədə 116 nömrəli) “Səadət”in “Səmədiyyə” şöbəsində gündüzləri çocuqlara proqram daxilində müntəzəmən türk müəllimləri tərəfindən dərs

veriləcəkdir. Gecələri böyükklərə dəxi dərs veriləcəkdir. Məktəbdə çocuqlara sport xüsusunda əzəmi istifadə etdiriləcəkdir. Eyni zamanda izçilik məsləyi mümkün olduğu dərəcədə tətbiq ediləcəkdir.

Qəbul şəraiti: 9 yaşından 15 yaşına qədər olan bilcümlə çocuqlar qəbul olunur. Tamamilə təhsili olmayanlar birinci ehzariyyə [hazırlıq] sinifinə, bir az yazı-oxu bilənlər ikinci sinifə, eyicə bilənlər üçüncü sinifə qəbul olunacaqlardır.

Proqram: ibtidai məkatib dərside. Müfəssəl proqram və şəraiti-sairə dairədə məlum edilir. Sentyabr ayının 20-də qeyd başlanacaqdır.

*Məktəbin müvəqqəti müdiri:
İbrahim Ədhəm*

Təshih [düzəliş]

Qəzetəmizin 274-cü nömrəsində şəirlərimizdən Cavad cənablarının “Bakı deyir ki” şeirində 9-cu sətirdə “duvağım du-man” əvəzinə xəta olaraq “dodağım du-man” çıxdığını təshih edirik.

“Müsavat” firqəsinə gələn teleqraflar

Azərbaycan Cümhuriyyətinin paytaxtı Bakı şəhərinin türklər tərəfindən alınmış və türklər[in] düşmənlər [əлиндən] xilasının bir sənəlik bayramı münasibətilə “Müsavat” Mərkəz Komitəsi idarəsinə zeyldəki [aşağıdakı] şöbələrindən gəlmiş teleqraflar bu qərar ilədir:

1) Lənkərandan – Lənkəranda “Müsavat” şöbəsi Bakının türklər tərəfindən xilas bayramı münasibətilə sizi təbrik edərək cavan Azərbaycan Cümhuriyyətinin yaşamasını Cənabi-Haqqdan istiham edir [istəyir, diləyir].

Sədr: [Teymur bəy] Bayramalibəyov.

2) Göyçaydan – “Müsavat”ın Göyçay şöbəsi Bakının alınmasının birilliyi münasibətilə böyük bayram edib, dua və fatihələr oxundu. “Müsavat”ın Mərkəzi Komitəsini təbriklə ona müvəffəqiyyət diləriz.

Sədr: [Hüseyn bəy] Paşabəyov.

3) Gəncədən – “Müsavat”ın Gəncə şöbəsi sizi və Mərkəzi Komitəni Bakının bir sənəlik xilas münasibətilə təbrik etməklə ərz edir ki, Gəncədə bilümmü məscidə iştirak edərək dua və sənə oxuyub, ölənlərə rəhmət verdik. Sonra cəşni-ümmidə də [ümumi məclisdə də] iştirak etdik.

Sədr: [Məşhədi Əli] Rəfiyev.

4) Salyandan – Camaat dua etdikdən sonra vətənimiz Azərbaycanın paytaxtının alınmasının birilliyi münasibətilə böyük bayram etdik.

*Şöbə sədri: [Əbdüssalam] Səmədov,
Bələdiyyə rəisi: Sadiqbəyov,
Qəza mütəərrifi [qəza rəisi]: Sultanov.*

5) Qazaxdan – “Müsavat”ın Qazax şöbəsi təntənəli surətdə məscidi-cameyə yığılıb Bakının alınmasının bir sənəliyini böyük bayram edib, müharibədə vəfat edənlərin ruhuna fatihə verdi.

Köçərli.

6) Şuşadan – Sizin teleqrafınıza səbəb bu gün bütün camaat dükan-bazarı bağlayıb, bir yerdə hökumət və ruhanilərlə məscidi-camedə bayram edib dualar oxudu.

Şuşa şöbəsi.

7) Qubadan - Bakının alınması münasibətilə camaatla böyük bayram etdik. Camaat müzəyyən və mütəntən [bəzənmiş və təntənəli] surətdə məscidi-camedə Bakı müharibəsində ölənlərin ruhuna fa-

tihələr oxuyub, məzkur [deyilən] qəhrəmanları duayi-xeyirlə yad etdilər. Cavan hökumətimizə ömri-tulani [uzun ömür] istəməklə, Mərkəzi Komitəni də təbrik edirik.

*Sədr: [Əbülqasım] Rüstəmzadə,
Katib: Seyidzadə.*

8) Zaqataladan - Vilayətin hər yerində tarixi günümüz – paytaxtımız Bakının alınmasını yad edərək bayram etdi. Şüca [igid] əsgərlərimizə duayi-xeyirlə, müharibədə şəhid olmuşların ruhuna fatihə oxuyaraq bizim Cümhuriyyət həvalisindən təbrikə gələnləri birər-birər təbrik etdi və müfəssəl məzkur vəqə [deyilən hadisə] haqqında əhaliyə izahat verdi. Rəhmət olsun şəhidlərimizə, yaşasın qəhrəman əsgərlərimiz! Həzrəti-Allahdan Cümhuriyyətimizə daimi müvəffəqiyyət arzu etməklə, düşmənlərimizin məhv olmasını istəriz.

“Müsavat”ın Zaqatala şöbəsi.

İtibdir

Göyçay qəzasından 6-cı İsmayılı pıxodu Molla Məhəmməd Əmin Əfəndizadənin sənəliq Zaqafqaz İdareyi-Ruhaniyyəsindən aldığı 5 yanvar 1919 tarixli və 22 nömrəli mollalıq attestatı zəyə olubdur. Etibardan sağıtdır [etibarsızdır].

Qalıçələr [xalçalar]

Əldən, ələlxüsus evlərdən qalıçələr alıram. Telefon nömrə 26-51. Hər gün saat 10-dan 2-dək və 6-dan 7-dək.

9052

Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çəhərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Maşhadsər-Bandar Gəz və geri

17-ci körpüdən çəhərşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bandar Gəz-Maşhadsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-

7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Doktor Hacı Fətulla Ağaalizadə

Daxiliyyə və canda olan mərzələrə və həmçinin uşaqlara məxsus azarlara müalicə edir. Mərziləri [xəstələri] hər gün səhər saat 7-dən 10-ədək və axşam saat 4-dən 7-yədək qəbul edir. Adres: Şamaxı küçəsində 14 nömrəli evdə. Telefon 19-27.

9016

Diş həkimi

Semyon Aronoviç Kaqan

(18 il xarici məmləkətdə təcrübə almış)

Təzə işlər və yaxşı materiallardan işlər qəbul edilib hazırlanır. Qəbul olunur səhər saat 9-dan 1-ədək; axşam saat 4-dən 6-yədək.

Ünvan: Ofiserski küçə, nömrə 4, Nikolayevski küçənin küncündən ikinci ev.

9046

Doktor Nikolay Mixayloviç Mdivani

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Daxili naxoşluqlar. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-10-dək, axşam saat 5-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski 15, Qubernskinin küncündə. Telefon 6-78.

9047

Doktor

Əliheydər Allahverdiyev

Naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Hər gün səhər saat 8-dən 9-ədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. İçəri şəhər Bolşoy Minaretski küçə, nömrə 1. Bağın qarşısında. Telefon nömrə 36-21.

9051

Diş həkimi S. M. Hamburg

Təzə işlər, qızıl, kauçuk, platina üzərində dişlər qayırılır. Qəbul olunur saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 6-yədək. Nikolayevski caddə 21, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

9056

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti bununla ümumə elan edir ki, hökumətin 1 sentyabr 1919-cu il qətnaməsi mövcübincə [əsasında] neft və neft istehsalatı mübadiləsiz hər bir yerə aparıla bilər. Fəqət bu şərtlə ki, aparıldıqda şahadətnamələri Bakı Neftçilər Şurası Sovet Syezd cəmiyyətinin Nəzarət təftişi altında olan Neft Bürosuna, neft və istehsalatını almaq üçün təqdim edilsin.

Nazir: [Ağ] Əminov

T-247

* * *

Maliyyə Nəzarəti Dəftərxanası nəzdində Gömrük Rüşumat [Rüşumlar] şöbəsi təşkil

olunmasına dair Azərbaycan Cümhuriyyətinin Hökumət Əxbarının 4-cü nömrəsində elan olunan qanun Parlamanın bu sənə 23 həziran [iyun] tarixli iclasında qəbul edilib.

Bu qanunun icrası üçün ayrıca Gömrük İdarəsi olması ləğv olunub, bu idarənin işləri Maliyyə Nəzarəti Dəftərxanası nəzdində Gömrük Rüşumat şöbəsinə verilir. Bu mündəriatın məalı [mənası, şərh] ümumə məlum olmaq üçün elan edərək, məzkur [deyilən] ləğv olunmuş Gömrük İdarəsinə aid işləri olan əşxas [şəxslər] [və] idarələrdən Maliyyə Nəzarəti rica edir, minbəd [bundan sonra] məzkur işləri barəsində Gömrük Rüşumat şöbəsinə müraciət etsinlər və təhriri [yazılı] ünvanı (adres) Maliyyə Nəzarəti Dəftərxanası nəzdində Gömrük şöbəsinə yazsınlar.

T-259

**Müdür:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Sirk “Modern”**

səh. 231. “Jan-de-Kolon – Kreçetov”: qəzetdə “Kreçetov” yerinə səhvən “Djiovani” getmişdir.

Nəşib bəyin istefası ətrafında

səh. 237. “Katib: Məşhədi Şirvanzadə”: qəzetdə “Şirvanzadə” yerinə səhvən “Şirvaniyan” getmiş, bu barədə qəzetin sonrakı nömrəsində düzəliş verilmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 237. “Volf agentəliyi” (yaxud Volf Teleqraf Bürosu): [Wolffs Telegraphisches Bureau]: Alman jurnalisti Bernhard Volfun 1849-cu ildə təsis etdiyi xəbər agentliyi.

“Kurlandiya”: Latviyanın bir qisminin tarixi adı. 1795-ci ildə Rusiya İmperiyasının tərkibinə daxil olmuş, 1796-cı ildə Kurlandiya quberniyası yaradılmış, 1918-ci ildə müstəqil Latviya Respublikası elan edilmişdir.

səh. 238. “Krasnovodsk”: indiki Türkmənistanın Türkmənbaşı şəhərinin 1993-cü ilə qədərki rəsmi adı.

“Qızıl-Arvad”: Türkmənistanda şəhər; indiki Sərdar şəhəri.

Nəzarətlərdə

səh. 240. “eylülün 8-də”: qəzetdə “iyulun 8-də getmişdir”.

Naxçıvan nümayəndələrinin**Haskell ilə müsahibəsi**

səh. 241. “mauzerist”: silahlı erməni quldurları; əsasən mauzerlə silahlandıqları üçün belə adlanırdılar.

“Lakin erməni hökumətinin müsəlmanları məhv etmək üçün sevdiyi müamiləsi...”:

“sevdiyi” yerinə bəlkə “seçdiyi” olmalı idi; qəzetdə “sevdiyi” getmişdir.

Posta və Teleqraf məktəbi

səh. 244. “bu kimi ufacıq bir dəstənin pək az olduğu”: qəzetdə “az” yerinə “azad” getmişdir.

Bir-iki məsələ

səh. 244. “hikəmi şərtləri altında”: qəzetdə “hikəmi” yerinə “hikməti” getmişdir.

Milli bayram mərasimi

səh. 247. “qırx sənə təlim görmüş bir əsgər kimi”: qəzetdə “qırx sənə” yerinə “firqəsinə” getmişdir.

səh. 248. “naqabili-ifham olan”: “ifham” sözünün imlası qəzetdə yanlış getmişdir.

“Azərbaycanın sənəlcə keçirdiyi əsarəti...”: qəzetdə “əsərəti” yerinə “əsasını” getmişdir.

Paytaxtımız fəth edilməsinin birilliyi

səh. 249. “Naberejni küçə ilə gəlib Sadovı küçədən yuxarı qalxaraq”: Bakıda indiki Neftçilər prospekti və Şövkət Ələkbərova küçəsi nəzərdə tutulur.

səh. 250. “Bakıda bulunan Osmanlılar tərəfindən doktor Fuad əfəndi”: güman ki, söhbət doktor Fuad Sabitdən gedir.

Bakı xəbərləri

səh. 250. “Eylülün 8-ndə”: qəzetdə “iyulun 8-ndə” getmişdir.

səh. 251. “çrezviçayka” (Fövqəladə Komissiya): Sovet hökumətinin təhlükəsizlik qurumu olan Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyası nəzərdə tutulur.

səh. 252. “Kürinski okruq”: Dağıstanın tərkibində mövcud olmuş Kürə dairəsi; inzi-bati mərkəzi Qasımkənd idi.

“Nijni Naqornı”: Bakıda, indiki Zülfü Adı-gözəlov küçəsi.

“Səmədiyyə”: Səadət Cəmiyyətinin Bakıda açdığı birşöbəli məktəb; Hacı Səməd Heydərov tərəfindən Cəmiyyətə hədiyyə edilən mülkdə fəaliyyət göstərmişdir.

“Qəzetəmizin 274-cü nömrəsində”: qəzetdə “274” yerinə səhvən “247” getmişdir.